

25 Ιουνίου 2013

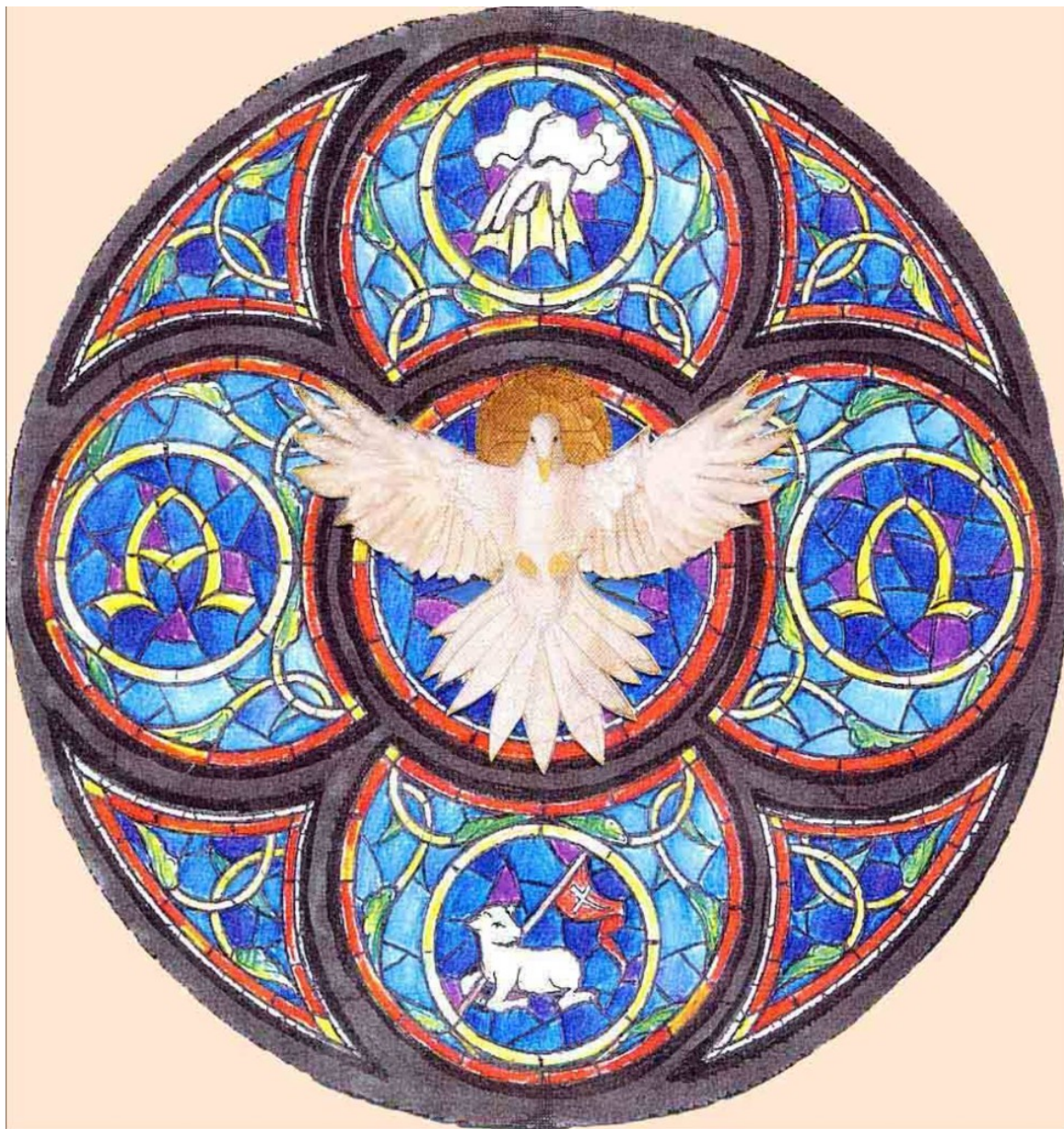
Το Άγιο Πνεύμα και η Εκκλησία στη Διδασκαλία των Πατέρων. (Α΄)

Ορθοδοξία / Θεολογία

π. Δημήτριος Στανιλοάε

Οι Πατέρες δείχνουν μια καταπληκτική ενότητα σκέψεως στον τρόπο που μιλούν για την σχέση του Αγίου Πνεύματος με την Εκκλησία. Σ' ερμηνευτικά σχόλια των γεγονότων της Πεντηκοστής, ο Αγ. Γρηγόριος ο Νανζιανζηνός λέει ότι ή οι ακροατές όλοι καταλάβαιναν στις δικές τους γλώσσες αυτά που οι Απόστολοι έλεγαν σε μία μόνον γλώσσα, ή οι Απόστολοι μιλούσαν στις διαφορετικές γλώσσες αυτών που ήσαν παρόντες. (Ο Γρηγόριος αποκλίνει προς την δεύτερη αυτή άποψη). Οπωσδήποτε, όμως, όπως ακριβώς η εμφάνιση της ποικιλίας των γλωσσών στην οικοδομή του πύργου της Βαβέλ εσήμαινε ότι όσοι βρίσκονταν εκεί δεν μπορούσαν πλέον να καταλαβαίνουν ο ένας τον άλλον, έτσι κατά την ίδρυση της Εκκλησίας η ίδια ποικιλία των γλωσσών έγινε το μέσον διά του οποίου επιτεύχθηκε αρμονία μεταξύ όλων των παρευρισκομένων εκεί, διότι όλοι καταλάβαιναν το ίδιο πράγμα. «Διότι από ένα και το αυτό πνεύμα η ίδια κατανόηση εκχύθηκε σε όλους και όλοι επαναφέρονται σε μία μόνον αρμονία (εις μίαν αρμονίαν πάλιν συνάγεται)».

Ο Αγ. Γρηγόριος Νύσσης στην ερμηνεία του αυτών των ίδιων γεγονότων της Πεντηκοστής, δηλαδή της καθόδου του Αγ. Πνεύματος με την μορφή πύρινων γλωσσών και το κήρυγμα των Αποστόλων στις διάφορες γλώσσες των παρευρισκομένων εκεί λέει, ότι διά του Αγίου Πνεύματος «εκείνοι που ήσαν χωρισμένοι σε πολλές διάφορες γλώσσες εντελώς ξαφνικά είχαν την ίδια κοινή γλώσσα με τους Αποστόλους (ομογλώσων τοις μαθηταίς γεγενημένων). Διότι ήταν ανάγκη αυτοί, που είχαν σπάσει την ενότητα της γλώσσας (την ομοφωνία) όταν κτιζόταν ο πύργος, να επιστρέψουν σ' αυτήν την ενότητα την στιγμή της πνευματικής ανοικοδομήσεως της Εκκλησίας».

Έχουμε να κάνουμε λοιπόν με την γέννηση ενός κοινού τρόπου σκέψεως σ' εκείνους που προσέρχονται στην πίστη, που τους κάνει να καταλαβαίνουν ο ένας τον άλλον, παρ' όλες τις διαφορές εκφράσεως που ενδέχεται να υπάρχουν μεταξύ

τους. Γι' αυτούς που μπήκαν στην Εκκλησία την πρώτη Πεντηκοστή αυτό το φαινόμενο συνέβη συγχρόνως με την γέννηση της Εκκλησίας. Θα μπορούσαμε να πούμε ότι η Εκκλησία ιδρύθηκε ακριβώς διά της εμφυσήσεως σ' όλους τους πιστούς μιας κοινής αντιλήψεως, μιας αντιλήψεως που συμμερίζονταν και οι πιστοί και οι Απόστολοι κατά το ίδιο μέτρο. Κατ' αυτήν την έννοια η Εκκλησία είναι το αντίθετο του Πύργου της Βαβέλ: η πρώτη ένωνε αυτούς που συμφωνούσαν να εργάζονται στην οικοδομή της και να οικοδομηθούν σ' αυτή, ενώ η δεύτερη τους χώριζε, τους έκανε αδύνατο να καταλαβαίνει ο ένας τον άλλο και έτσι τους στερούσε από αυτή την κοινή αντίληψη. Πρέπει να αναφέρουμε εδώ ότι ο συγγραφέας του The Shepherd of Hermas επίσης παρέστησε την Εκκλησία ως έναν πύργο στον οποίο είναι οικοδομημένοι όλοι όσοι έχουν τον ίδιο κοινό νου.

Αυτό το κοινό πνεύμα που ανήκει σ' αυτούς που έχουν μπει στην Εκκλησία δεν σημαίνει όμως ομοιομορφία σ' όλα τα πράγματα. Το γεγονός ότι όλοι εκείνοι που έλαβαν την ίδια αντίληψη διατήρησαν τις διαφορετικές τους γλώσσες συμβολίζει αυτή την ενότητα μέσα σε ποικιλομορφία.

Η ίδια ενότητα μέσα σε ανομοιότητα εκφράζεται άμεσα από την διαφορά των δωρεών που εκχύνονται από το ίδιο Πνεύμα. Διότι, παρ' όλα αυτά, είναι το ίδιο Πνεύμα που συνδέει όλους αυτούς που είναι προικισμένοι με διαφορετικές δωρεές. Ένας που λαμβάνει ένα συγκεκριμένο δώρο χρειάζεται το χάρισμα ενός άλλου για να αξιοποιήσει το δικό του και να συμπληρώσει αυτό που του λείπει. Κατά τον ίδιο τρόπο, ο ίδιος άνθρωπος με το χάρισμά του συντελεί στην πλήρη χρησιμοποίηση του χαρίσματος ενός άλλου, βοηθώντας έτσι τον αδελφό του στην ιδιαίτερή του πληρότητα. Λόγω των διαφορετικών δωρεών που έχουν λάβει όλοι εξαρτώνται από το ίδιο Πνεύμα καθώς και ο ένας από τον άλλον.

Μετά την εξέταση της «αρμονίας» που δημιουργήθηκε την Πεντηκοστή και που βασίλευε μεταξύ των Αποστόλων και του πλήθους των πιστευσάντων και που πράγματι ακόμη βασιλεύει μεταξύ εκείνων που ήλθαν μετά από αυτούς, ο Αγ. Γρηγόριος Νανζιαζηνός συνεχίζοντας λέει: «Και υπάρχει μια διάκριση μεταξύ των δωρεών, διότι χρειάζεται ένα άλλο χάρισμα για να διακρίνει κανείς ποιο είναι το καλύτερο χάρισμα». Ο Γρηγόριος εδώ ακολουθεί πλήρως τον Απ. Παύλο που είπε ότι μερικοί μιλούν ενώ άλλοι κρίνουν και ερμηνεύουν, προσθέτοντας, αφού είχε κάνει σύγκριση μεταξύ των διαφορετικών χαρισμάτων και των διαφόρων μελών του σώματος: «ει δε ην τα πάντα εν μέλος, πού το σώμα; νυν δε πολλά μεν μέλη, εν δε σώμα». (Α' Κορινθ. ιβ ' 19-20).

Το Πρόσωπο, που δημιουργεί ένα μοναδικό Σώμα από όλους τους πιστούς που ο καθένας είναι προικισμένος με το δικό του διαφορετικό χάρισμα, είναι το Άγιο Πνεύμα. Συνδέει τους ανθρώπους τον έναν με τον άλλον και δημιουργεί στον

καθένα την συνείδηση ότι ανήκει σ' όλους τους άλλους. Εντυπώνει στους πιστούς την πεποίθηση ότι το χάρισμα του καθενός υπάρχει χάριν των άλλων· το Πνεύμα είναι ο πνευματικός δεσμός μεταξύ των ανθρώπων, η ενοποιούσα δύναμη που ενώνει το σύνολο, η δύναμη συνοχής στην κοινότητα. Όπως ακριβώς τα όργανα του σώματος έχουν μέσα τους μία δύναμη που τα συγκρατεί όλα μαζί, έτσι το Άγιο Πνεύμα, παρόν μέσα στους πιστούς, είναι η δύναμη που τους κρατά μαζί σ' ένα σύνολο και τους κάνει να συνειδητοποιούν το γεγονός ότι η ολοκλήρωση είναι δυνατή μόνον μέσω των άλλων. Αυτή η συστατική δύναμη του όλου σώματος, η «δύναμις του όλου», η συνθετική δύναμη, υπάρχει σε καθένα από τα μέρη και παντού στην ενότητα που μαζί αποτελούν: πάρεστι εν τω όλω. Αυτό είναι που δίνει στην Εκκλησία τη φύση ενός συνόλου, και απ' όλα τα μέρη της σχηματίζει μια μοναδική ενότητα και με αυτό τον τρόπο της δίνει τον χαρακτήρα της καθολικότητας που εκφράζει την ελληνική λέξη γι' αυτή την έννοια της ολότητας: καθολικότητα (καθ' όλον).

Λόγω αυτής της ποικιλίας τα χαρίσματα συμπληρώνουν το ένα το άλλο και ικανοποιούν κάθε πνευματική ανάγκη των πιστών και ολόκληρης της Εκκλησίας. Αυτό είναι που κάνει την Εκκλησία ένα εύρυθμο σύνολο. Όλοι οι πιστοί που έχουν λάβει δωρεές, και συνεπώς λειτουργήματα, μέσα στην Εκκλησία υποτάσσονται στο όλο σώμα και το διακονούν. Μέσα σε κάθε μέλος βλέπουμε το Πνεύμα που είναι παρόν σ' ολόκληρη την Εκκλησία και που επιθυμεί να ικανοποιούνται οι ανάγκες ολόκληρης της Εκκλησίας διά της αδιάκοπης δραστηριότητας κάθε πιστού. Το γεγονός ότι το Πνεύμα που είναι παρόν μέσα σ' ολόκληρη την Εκκλησία, ενεργεί επίσης μέσα στον έναν ή τον άλλον κληρικό, δεν κάνει καθόλου λιγότερο εξηρημένον από το Πνεύμα που είναι παρόν μέσα σ' ολόκληρη την Εκκλησία τον πιστόν αυτόν.

Ο Μέγας Βασίλειος εκφράζει αυτές τις έννοιες με τα ακόλουθα λόγια: «Δεν είναι σαφές και αναμφισβήτητο ότι η τάξις της Εκκλησίας διατηρείται διά του Αγίου Πνεύματος; Διότι έδωσε στην Εκκλησία, λέει, πρώτον αποστόλους, δεύτερον προφήτας, τρίτον διδασκάλους, έπειτα δυνάμεις, είτα χαρίσματα ιαμάτων... (Α' Κορινθ. ιβ ' 28). Αυτή η διευθέτηση και προικοδότηση των δωρεών έχει αποφασισθεί από το Πνεύμα». Το Πνεύμα δημιουργεί τις γεμάτες χάρη δομές της Εκκλησίας, αλλά ακριβώς ως δομές της Εκκλησίας, ως μέλη του Σώματος, υποταγμένες στο Σώμα και με τις οποίες και διά των οποίων εκφράζεται η ζωή του Σώματος. Το Σώμα του Χριστού δεν είναι καθόλου ένα χάος χωρίς δομές, αλλά από την άλλη μεριά, αυτές οι δομές δεν είναι ανεξάρτητες από το Σώμα ούτε υπάρχει καμία δομή ανώτερη από το Σώμα.

Οι πιστοί μπορούν να παραμένουν ενωμένοι λόγω της δυνάμεως του Αγίου

Πνεύματος, η ίδια δύναμη με την οποία παρίσταται στα διάφορα χαρίσματα, εν ω μέτρω είναι παρών ολοσχερώς σε κάθε άνθρωπο. Ο Αγ. Βασίλειος επιμένει σ' αυτήν την έννοια: «Αυτός (το Άγιο Πνεύμα) είναι πλήρως (όλον) στον καθέναν και πλήρως παντού».

Αλλά το Πνεύμα παρευρίσκεται πλήρως σε κάθε μέλος με ένα διαφορετικό χάρισμα, ή με αμοιβαίως ανεξάρτητες δωρεές που, ούτε εξομοιώνουν όλα τα μέλη, ούτε τους επιτρέπουν να εργάζονται απομονωμένα το ένα από το άλλο, διότι ούτε ένα μέλος δεν μένει ανεξάρτητο από τα άλλα. Ο Μέγας Βασίλειος εκφράζει αυτή την έννοια υιοθετώντας την εικόνα του Απ. Παύλου των μελών του σώματος που συγκρατούνται από την ενωτική δύναμη του όλου: «Αλλά το Πνεύμα γίνεται επίσης κατανοητό ως όλον υπάρχον εις τα μέρη διά της διανομής των χαρισμάτων. Διότι αν και οι δωρεές και η χάρη που ο Θεός μας έχει δώσει μπορεί να διαφέρουν, είμαστε βεβαιότατα μέλη ο ένας του άλλου. Συνεπώς «ου δύναται δε οφθαλμός ειπείν τη χειρί· χρείαν σου ουκ έχω• ή πάλιν η κεφαλή τοις ποσίν· χρείαν υμών ουκ έχω» (Α' Κορ. ιβ' 21). Αλλά όλα μαζί συγκροτούν το πλήρες Σώμα του Χριστού εν τη ενότητι του Πνεύματος και παρέχουν αμοιβαίως το ένα στο άλλο από τα χαρίσματά τους το όφελος που καθένα χρειάζεται (αλλήλοις δε αναγκαίαν την εκ των χαρισμάτων αντιδίδωσιν ωφέλειαν)». Εδώ ο Μέγας Βασίλειος λύνει με πίστη το πρόβλημα πως να επιτευχθεί ενότητα μεταξύ των μελών της Εκκλησίας χωρίς να γίνονται όλοι ομοίομορφοι. Ακριβώς όπως οι σωματικές λειτουργίες συνδέονται ειδικά με τα διάφορα μέλη του σώματος, έτσι στην Εκκλησία χαρίσματα και λειτουργήματα δεν περιφέρονται από το ένα μέλος στο άλλο. Και όμως, την «ωφέλεια» που απορρέει από αυτά την μοιράζονται όλα τα μέλη, ακριβώς όπως στο σώμα το χέρι παραμένει χέρι με τη δική του λειτουργία και το πόδι παραμένει πόδι, αλλά το καθένα από αυτά εκτελώντας τον προορισμό του ωφελείται και από την λειτουργία των άλλων μελών και από τη ζωτική δύναμη του όλου σώματος, και επίσης μεταδίδει με τη σειρά του στα άλλα μέλη και σ' ολόκληρο το σώμα την ωφέλεια της δικής του ειδικής λειτουργίας.

Ο Αγ. Βασίλειος συνεχίζει: «Ο Θεός έβαλε καθένα από τα μέλη στο σώμα όπως θέλησε. Αλλά τα μέλη συμμερίζονται μια κοινή ευθύνη για το ίδιο πράγμα. Φροντίζουν το ένα για το άλλο και συμμετέχουν σε μια πνευματική κοινωνία, διότι κατέχουν μέσα τους μία κοινή σύμπνοια. Ως εκ τούτου «είτε πάσχει εν μέλος, συμπάσχει πάντα τα μέλη, είτε δοξάζεται εν μέλος, συγχαίρει πάντα τα μέλη» (Α' Κορ. ιβ' 26). Και το ίδιο ισχύει και για εμάς, είμαστε ως μέρη ενός συνόλου (εν όλω) εν τω Πνεύματι «και γαρ εν ενί Πνεύματι ημείς πάντες εις εν σώμα εβαπτίσθημεν» (Α' Κορινθ. ιβ' 13).

Στην πνευματική τους κοινωνία (πνευματική κοινωνία – κοινωνία εν τω Πνεύματι)

και την κοινή συμπάθεια, τα μέλη του Μυστικού Σώματος, δηλαδή τα μέλη της Εκκλησίας, βιώνουν την ενότητα που συσμερίζονται ως ακέραιο σύνολο. Αυτή η ενότητα, παραγόμενη και διατηρούμενη από το Πνεύμα και μέσα στο Πνεύμα, επεκτείνεται μεταξύ τους σ' ένα επίπεδο πνευματικής εμπειρίας.

Το Άγιο Πνεύμα είναι το «Πνεύμα της κοινωνίας», δηλαδή, της ενότητας ενός συνόλου στο οποίο τα μέλη δεν λειώνουν μαζί για να σχηματίσουν ένα μόνο μέρος. Μ' αυτή την έννοια η καθολικότητα μπορεί επίσης να εκφραστεί ως κοινωνία. Καθολικότητα δεν είναι ενότητα γνήσια και απλή· είναι ένα ορισμένο είδος ενότητας. Υπάρχει μια ενότητα ενός συνόλου στο οποίο τα συστατικά μέρη δεν είναι διαφορετικά, ή η ενότητα μιας ομάδας που συγκρατείται από εξωτερική επιβολή, ή που διαμορφώθηκε σε ενότητα από ομοιόμορφα στοιχεία που το καθένα συνυπάρχει με τα άλλα. Η καθολικότητα δεν είναι τίποτε απ' αυτά. Διακρίνεται από μία αδιαφοροποίητη ενότητα επειδή είναι ειδικού είδους, η ενότητα της κοινωνίας. Η Ρωμαιοκαθολική Εκκλησία έχει χάσει αυτήν την έννοια της καθολικότητας ως κοινωνίας, διότι το δόγμα του πρωτείου του Πάπα και της εκκλησιαστικής αυθεντίας (magisterium) κάνουν αδύνατη την κοινωνία όλων των μελών της Εκκλησίας σε όλα. Η Ρωμαιοκαθολική Εκκλησία παραμένει ικανοποιημένη με την ενότητα που χαρακτηρίζει ένα σώμα κάτω από επιβολή, και έχει αντικαταστήσει την ενότητα της κοινωνίας (καθολικότητα) με παγκοσμιότητα με την έννοια της γεωγραφικής επεκτάσεως. Η ενότητα της κοινωνίας είναι η μόνη ενότητα που ταιριάζει στην αξιοπρέπεια των προσώπων που συμμετέχουν στην ένωση. Είναι η μόνη ενότητα που δεν υποτάσσει το ένα πρόσωπο στο άλλο ή στην οποία το καθίδρυμα δεν νοείται ως κάτι εξωτερικό ή ανώτερο και καταπιεστικό για τα πρόσωπα που συμμετέχουν σ' αυτό. Στην ενότητα της κοινωνίας τα πρόσωπα ενώνονται με ισότητα και το καθίδρυμα είναι η έκφραση της κοινωνίας τους. Μέσα στην ενότητα της κοινωνίας οι δομές είναι κοινότητες προσώπων με παρόμοια λειτουργήματα.

Συνεχίζεται...

(π. Δημητρίου Στανιλοάε, «Θεολογία και Εκκλησία», εκδ. Τήνος, σ.50-55).

<http://bit.ly/18cRUtV>